

ואחד ואור שלישי כלות על יום המחרת בלבד סימן אחר, מפני שהוא לילו וראי, מפני שהיום הולך אחר הלילתו שאמורנו. אבל זה שנותנו למד בתחלתה לשאמרו לאור שמנים ואחד לאור שלישי, איזהו רוחות על היום מה הוא אלא שימוש הלשון הוא, מפני העניין הוא שדברו על המפלחות לזמן זהה ועל הקדשים שנאכלין בשני ימים ואחר כך דברו על המפלחת לאור שמנים אחד ואם יהא נאכל לאור שלישי כמו בתחלתה.¹⁷ וכן כאשרו לאור עבورو אין הלמד שמן שעבورو הוא יום שubar, שבאל כן יהיה המשמעות על היום שubar, כמו שתראה בפי אמן מכירין¹⁸, ראיינו בזמנו ובלייל עבورو לא נראה, אבל הלמד של אור עבورو אז לשימוש הלשון¹⁹, לומר שקדשו את החדש מבعد ים ואינן משיאן משאות אלא לאור העבור, ככליה הבא אחר כך. והוא ראי לומר לאור שלשים ואחד שהוא לו וראי כמו שאמרנו, אלא אמרו אור עבورو לומר שם משיאן את המשאות בלילה זה שמו סופק שהוא עברו את החדש והוא ראש החדש ונוננים להם סימן שיום שעבר עשו ראש זו, שאין משיאן משאות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו²⁰, והכוונה לומר שם משיאן משאות בלבד שעבר העיבור להודיעו שעשו אותו ראש חדש ולא יטעו בו שהיה יום החג, שאחר עבדין אל עבדין, כדיית' התם. ומה שאמרו ובליל(י) עבورو לא גואה על היום שעבר העיבור, מפני שהלבנה נראית מבعد ים²¹ שעדיין יום העיבור²², אם מפני העדות שהוא סותר את עצמו, שאומרין שראו אותו בזmeno שהואليل שלה ועשו אותו חסר ולא נראה למחרת, שאף לעבورو לא היה כדי על פי ראיית הלבנה²³ אמרת למשכיל. ל"ש.

[בודקין את החמץ אוර הנר. פרשוי ז"ל]²⁴ שלא יעבור עליו [בבל ראי ובבל ימצא]²⁵. ודקדו עליינו מוסיפות שאין הבדיקה משום כל ראי ובבל ימצא, שאם כן היה מן התורה, ובפי אמרו נמי²⁶ בבדיקה חמץ דרבנן دائ' מדאורית' בביטול בעלים' סגי²⁷. אלא טעם הבדיקה לדבוקם כדי שלא לאכלו, והיא מתנית חכמים שלא יסמור על הביטול של תורה. ואע"פ שבשאלאיסטרין לא מצינו שחששו לכך²⁸ בחמץ החשו לוזה משום ולא בדיל מיניה, כמו שאמרו²⁹ (בפר' כל שעה) חדש בדיל מיניה וחמצ לא בדיל מיניה, וכן במווצה חמץ ביום טוב נזפה עליו את הכללי³⁰ ובcheinuch של גוי עושים לו מחיצה עשרה ובשל הקדש אמרו³⁰ שאנו צריך ממש מאיבד בדיל מיניה, לומר שבcheinuch לא בדיל מיניה. (לומר שבcheinuch לא נדיל מיניה) למדנו שהעיקר הוא משום חמץ זו³¹ ולא משום כל ראי ובבל ימצא, שכן כפיטת הכללי ועשיות המחיצה מועלין כלום, ועוד שכבר בטל

לשישי כ': ה"ג גרשע אוור שלישי. ועי' במלא"ש. 17 לפ"ז נראה שמודה רבינו שאינו להעמיד הנוסחה: איך ארבעה עשר, שאנו בה טעם למה לנו למד' בתחלתה. ועי' גם במאירי שאע"פ שיש לנו לשבש הגירסאות מ"מ העיר: אלא שיש בזה דיק' אחר והוא שכל שהוא התחל' דברור אין למד של שימוש נופלת בו יפה וכו'. עיין בדרכיו. 18 ר"ה כ"ה רע"א. 19 כלומר, שהלמ"ד משמשת במובן עד. 20 שם דף כ"ב סע"ב. 21 שכל סדר הלבנה נזילה ליריחת יוצאת מבערים ונראית בתחלית הלילה מעט. (ר' תוס' ר"ה כ' ב' ד"ה חצotta). 22 ושייעור הלשון: ובלילה בעוד יום העיבור — לא נראה. 23 נראה שר'יל, שאף לענו אי אפשר לפאי עדותם שראו מולד הלבנה בלילה ל'. 24 ד"ה בודקין. 25 בכתב היד מהוק. 26 דף ד' ב', ודף י' רע"א. 27 ע' תוס' ד"ה אוור ותוס' שנץ ותוס' ר"פ, ווין ווין ומר'ם חלאוה בשם התו'. 28 הנה גם שאר אסורי הנאה טעונים שריפה או קבוץ מהש תקללה, עי' תמורה לג' ב', אבל לא מצינו בשאר איסות'ג' שהחמירו ורבנן כל כד' לויכם בדיקה ולבערם, ר' תוס' שנץ ד"ה בודקין, ועי' באחרונים. 29 لكمן י"א א. פ"ז لكمן י' א. 30 וכן פירש'י שם שכופה עלי' כתלי ועשה

ושוב אינו עובר בכלל יראה ובכל ימצא³². ותראה בהרבה מקומות שף לאחר בוטל מצריכין לבדוק³³, וזה ודאי אינו אלא מחששא זו שלא יבא לאכלו. ובחומר שאין עוברין בו משומם ביל יראה ובכל ימצא כמו כן הצריכו ביעור בפחות מכוחית בעניין בכך שבסדיקי ערבה³⁴ עוברין³⁵, וכן באותה הפרק³⁶ הצריכו ביעור בפחות מכוחית בעניין בכך שבסדיקי ערבה³⁷ ואע"פ שאין עוברין בכלל יראה ובכל ימצא אלא בכוחית כדאית' בפ"ק דביצה³⁸, והכל מטעם זה שלא יבא לאכלו³⁹. ואין להקשوت משאר איסורין שלא חשו לו, שאין לך דבר שרואין לומר בו דלא בדיל מיניה כמו בחמצ, מפני שהוא רגיל בו כל השנה והוא איסור החזר לחתרו. כל זה לפי שיטתם ז"ל, והם דברים של אמרת כמנ הגם.

אלא שמה שגוזו על עיקר הבדיקה שאינה אלא מטעם זה ולא משומם כלל יראה ובכל ימצא איינו מהווים. שם דעתם לומר שאין אדם יוצא מיד איסור כלל יראה ובכל ימצא אלא בביטול ולא בבדיקה מפני שאפשר שלא יבודק יפה⁴⁰, וזה ודאי אינו, שהבדיקה מוציאתו מיד איסור כלל יראה ובכל ימצא לאחר שבדק כחו⁴¹, שלא ניתן תורה למלacci השרת⁴².

לו מהיצה שלא ישכח ויאכלנו. 32 בתמוס' שלפנינו הביאו ראייה לדבריהם מהגמ' לסתמו יי' ב': עבי רבא ככר בשמי קורה ציריך סולם להורידה או אין ציריך, מי ארמיגן יכול הא לא אטרוחה רבען... או דלמא זומנן דנפל ואתי למיכלה. אלמא אם לא שלא אטרוחה רבען היה ציריך להורידה, גזירה שמא יבוא לאוכלה. וכ' בתוס' ר' פ': והאי ראייה לא נהירא לרביבינו יהיאל מפריש, דשאני ככר בשמי קורה דלהחכי ציריך בדיקה לשם... משומש שהוא ידוע שהככר מנה לשם, אבל בבדיקה דהכא אינו ידוע בודאי דאייכא חמץ בבית, ולחייב לא דמי זה זהה. (ועי' גם בפ' אלחי הרוחות להר' שמליליש בא"ז ח'ב עמי⁴³ 114. ועי' פנוי). ובכך נידחות אף הראיות שכחוב בדורנו. ויש לישיב. 33 עי' לסתמו דף ד' ב', ודף יי' ר' ע"א בדיקת חמץ מדרבנן היא דמדאוריתא בביטול בעלמא סגי ליה, הרי שף לאחר הביטול ציריך לבדוק. 34 השווה תוס' בשם ר' ע"ש ר' ג'. 35 מ"ב א' דה פרשי זיל, ועי' השערה 24. 36 עי' לסתמו מה' א' במשנה ולישנא בתראו דרי' אמר שמואל בגמ' שם. 37 במשנה: שביסדיקי עריבה. 38 ב' א' במשנה. עyi לסתמו ו' ב' דה אילימה. 39 עי' ט"ז או"ח סי' תמא"ב סק"ה. 40 עי' בב"י סי' תיל"א שלדעת הרמב"ם אין לבדיקה וביעור עיקר מן התורה ושכנן דעת הסמג' והטור במאמר חמץ, דף כ"ד ע"א. ועי' שאילתא צו שאילתא ע"ד, ובהעמ"ש שם אות ד'. ועי' בתוס' ר' פ' כאן שכ"כ בשם רבינו קיימן לדיון השבחתה בודאי ע"י מילואים עמי ר' ב'. ונראתה בバイור השיטה שסוברים שהשבחתה שאמരה תורה אינה אלא ביטול מכיוון שלא נאמר תעבורו או תשרפו (שלא כד' התוס' לסתמו ד' ב' דה מדאוריתא). ואע"פ שאם בעיר את החמצ מביתו בודאי שיוציא בכך מיד איסור ב"י וב"י ואך מקיים מצות השבתה, אין היבעור גרווע מן הביטול, מ"מ הרוי שיש מצות השבתה בודאי ע"י הביטול. והנה ב מג"א סי' תל"א מוחייב הוא לכתחילה לקיים מצות השבתה בודאי ע"י הביטול. ושהנה ב Meg"a סק"ה תל"א סק"ה פירש ב"ה הטור ששבדק ולא ביטול ולא ביטול. ויש לציין שרמב"ז ובמקור חיים בפתחה לסת' תל"א כ' הטעם שהיא לו לבטל ולא ביטול. כתבו שוגט לאו עה"ת לוייקר א' ד' ובחייב המיחסים להר' לנטהדרין דף פ"ד ב' (דה רב) מותר ואין עליו נשיאות חטא. 41 וכן היא מסקנת הפסוקים עפ"י רשי' ור"ן ופר"ח ועוד, עי' שו"ע הרש"ז סי' תל"ג בק"א או"ת ג', ומשנ"ב סי' תל"ד סק"ק ו'. 42 השווה מהר"ם חלאה, עמי כ"ד מן הספר. ונרי בכוונת רבינו, מכיוון שקבעה התורה את הבדיקה והיבעור כתיקון בפניו ב"י וב"י, א"א לומר שעבר בשוגג אחר רשעה ממזוודה. ורב"ן דה אלא כ' שכן אינו עובר למפרע אם נמצא חמץ אח"כ, שהטורה סמוכה על החזוקות. ועי' מ"ש עליו בס' אור גדול למשנתינו, בעיקר דין זה כשומכים על דין תורה ואח"כ נתגלית הטעות, עי' מש"כ בשוח"ת גו"ב מה"ת סי' צ"ו, ובשות' חמדת שלמה יור"ד סי' א'.

התורה כפשתה לא צotta על הביטול אלא על ביעור החמצ במעשה, ואין לסמוך על תשביתו אשר ⁴³ שתרגום'[ו] תבטלון חמיע', כמו שנפרש עוד.⁴⁵

עתה כשבודקין את החמצ לא מושם חשש שאלא יבא לאכלו בודקין אלא כדי לקיים מצות התורה שצotta לבער את החמצ, ואפשר כמו כן על ידי ביטול מפני שהחמצ הוא יוצא בכר מרשותו, ומן התורה בכלל אחד הוא יוצא ידי חובתו, אלא שתקנת חכמים שלא יסמוד על הביטול אלא שייעשה ביעור במעשה כפשתו כדי שלא יבא לאכלו.⁴⁶ ובאותו הביעור הוא יוצא ידי חובתו באיסור כל יראה ובלימצא. תדע שכן ⁴⁷ שהרי במקום שאין לחוש לכך התירו לו לסמוד על הבוטל, כגון חמץ שנפלת עליו מפולת ⁴⁸ וככך בבור ⁴⁹ וכיוצא בהו. ומשנתינו בשלאبطل, שהרי אמרו עלייה בגמ' ⁵⁰ הבודק ציריך שיבטל, שבעיקר המשנה אין זכר לביטול לא קודם בדיקה ולא לאחר בדיקה ⁵¹, ולפיכך בודקין את החמצ שנינו הוא שלא יעבור עליו בכלל יראה ובלימצא. ומה אמרו שהוא ציריך לבטול אחר הבדיקה לא מפני הבדיקה שלא עלתה לו אלא מן הטעם שפירשו בגמ' ⁵⁰ טמא ימצא גלוסק' ייפפה, ומפני שהוצרכו לאותו הטעם הוא עד נאמן שהבדיקה היא מוציאתו ידי חובתו ושהייא כדי שלא יעבור עליו בכלל יראה ובלימצא ⁵² כמו שפירש' זיל. שם' מ' מ' ⁵³ רצוי חכמים שלא יסמוד על הבוטל כדי שלא יבא לאכלו כמו שאמרנו. וכן בכלל זה שאף אם יצא ידי חובתו בביטול משומם כל יראה ובלימצא ציריך לבדוק שלא יבא לאכלו. וזהו הנכוון האמתי בעניין הזה מה פי הרב Mori ו' ר' (זיל).⁵⁴

[מקום שאין מכניסין לו חמץ גרס'] ⁵⁵ דמשמע אף הבתים שנוכנסין להן בחמצ, [ולא גרס'] ⁵⁵ שנוכנסין בו דמשמע הכללי שנוכנסין בתוכו דוק.

[כא סלקא דעתך דמאן נהגי מבש'] ²⁵. ועוד שלשון אור הור לשון אורה בכל מקום לדברי הכל, אלא שרב הונא הוא אומי' שאר ארבעה עשר האמור במשנתינו הוא قالו אמר יומ ארבעה עשר, שנמצינו שהכתו קורא את היום אור על שם האור שבו, ולפיכך

43 שמות י"ב ט"ו. 44 כתרגום אונקלוס ויוונתן. 45 למן ר' ב' ד"ה הבודק. 46 דעת ריבינו (ומפורשת יותר בחידושים למן שם) שאין הביטול בכלל תשביתו, אלא שאינו עובר כשליק דעתו מן החמצ, שכבר יצא מרשותו. והנה לפ"ז בודאי שיש להעדיף את הבדיקה והביעור על הביטול, שיש לקיים מ"ע כפשתה; א"כ צ"ב מפני מה תלו חכמים חיבור הבדיקה והביעור בחשש האכילה, והלא מון הדין יש לחור אחר קיום המזוודה. ויל שמי' אין זה טעם מספיק לתקן מצות בדיקה מדבריהם בכדי למגוע הערימה, אלמלא שחששו שהוא יבוא לאכול אם לא יבדוק. ויתכן שם' רבינו, כדי שלא יבא לאכלו' ווא נימוק נוספת, ושני טעמיים הם לתקן הבדיקה: שחייבו לקיים המצווה כדינה, וגם בכדי שלא יבוא לאכול החמצ. ואפשר שהי' כתוב 'וכדי' ונשמטה הו'ז בט'ס. ועוד שבקטל התקנה היה שחייבו לבדוק ולבער אף למי שבittel כבר, ובכח'ג ע'כ הטעם אינו אלא מחש אכילה. ועיין מארי (דף ד' מז הספר) ומהר'ם חלאה (דף בדרכו). ולדרך רשי' למן ד' ב' שהביטול בלא בדיקה מועל מה'ת, לא נא נזרכה התקנה אלא מחש שאלא יבוא לאכלו. והר'ז' הוסיף שהוא לא יוצא מגורי. 47 שהביטול מועל אף לחמצ הידוע. ועיין ליקוטות הרמב'ן ד' ב', פר'ח סי' תל"א סק"א ד"ה ואחת. 48 למן ח' סע'א. 49 למן י' ב'. 50 דף י' ב'. 51 עיי' למן כ"א א' הע' 28. 52 ומפני שהוצרכו וכו' עיי' מש'כ' רבינו למן שם ד"ה גיראה. 53 ציל: אלא שם'ם, או: וכו' מ'. 54 הרמב'ן. בעיקר דרך זו הلك אף הר'ז' בענייני הבדיקה והבטול ובישוב שיטת רשי', עיין בדבריה. ודעת הר'ז' שיש בדיקה וביעור מן התורה ויש ביטול מן התורה, והוא על דרך רשי' (למן ד' ב') בביטול. וכן נראה מהרמב'ן בלקוטותיו לדף ד' ב'. ועיין גם שות' חרדי'ן ח'ג סי' אלף ע"ד. 55 בכתב היד מהhook, וכן נראה להשלים בחתום בשתה הפקוק ו/orישופר האותיות הפחותות.